

inko

**informatiegevende en
kontaktleggende periodiek
van de fraters van utrecht**

37^e jaargang

nummer 1

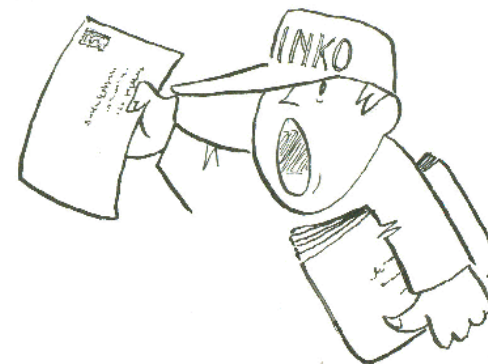
maart 2014

VAN DE REDACTIETAFEL

Vol goede moed zijn we als redactie aan de 37ste jaargang van ons tijdschrift INKO begonnen. Vol goede moed, omdat we nog steeds van meerdere kanten, gevraagd en ongevraagd, artikelen of verzen krijgen aangereikt. Het is des te verheugender, omdat er ook van buiten onze directe eigen kring reisverhalen of anderszins binnenkomen. Het reizen is trouwens een goede bron van schrijven. Deze keer gaan we mee naar Rome en Assisi; naar Israël; wandelen een deel van het Pieterpad of lopen we in stilte mee met de Stille Omgang in Amsterdam.

Maar niet alleen reizen doen pennen bewegen, ook meer beschouwerder materie doet mensen naar de pen grijpen, zoals een beschouwing van een schilderij en de link van daaruit naar een geliefd persoon. En hoe een bezoek aan een kerkhof een weg naar werken in het fraterhuis kan leiden?

Dit en nog meer is allemaal te lezen in deze aflevering.
De redactie wenst u heel veel leesgenoegen.

UIT DE MAILBOX

In INKO Nr. 4 (2013) stond het gedicht:

Ik bin in oene haand o Heer.

Daarop reageerde de heer Albert Verheul uit Oldenzaal per brief aan Paul Steverink

gedateerd 11 december 2013 als volgt:

Dag Paul,

Als trouwe lezer van INKO, heb ik je antwoord gelezen op de vraag, waarom jij de INKO-redactie komt versterken.

Inderdaad: het is een prachtig lied.

In NO-Twente, waar ik al bijna vijftig jaar woon, wordt het regelmatig bij avondwakes en uitvaarten gezongen in het dialect, zoals het gelukkig nog steeds door de rasechte Tukkers gesproken wordt.

Ik stuur je het lied in dat dialect, het dialect van NO-Twente, hierbij toe ervan uitgaande, dat je ook van deze versie kennis wilt nemen.

De mooiste zin vind je, althans dat vind ik, in het derde couplet regel twee en drie.

Ik voeg hier ook het Oldenzaalse kerstlied bij. Dat wordt op eerste kerstdag gezongen tijdens de (Nacht-)mis en wel tijdens de preek. De preek wordt onderbroken de gelovigen gaan staan en zingen dit kerstlied twee maal achtereen, de tweede keer een octaaf(?) hoger. Altijd een indrukwekkend moment.

Overigens aan de andere kant van de paal wordt beweerd, dat het een Westfaals kerstlied is.

Ik wens je nu alvast goede kerstdagen en een gelukkig 2014.

Misschien zien we elkaar wel eens een keer in De Bilt.

Groet, Albert Verheul.

Lied

Ik bin in Diene Haand o Heer
Doe löts mie lös, Doe grips mie weer
Doe löts mie goan,
Doe zet´ s mie stil,
Want alles geet noar dienen wil.
Ik bin in diene haand, o Heer,
Doe hölds mie vast en
Doe leids mie altied wear

Ik bin in Diene Haand o Heer
Doe löts mie lös, Doe gripts mie wear
Harr´ ik gin ongemak verdeend?
Was al wa´ k harr´ nich van Die leend?
´ k kan zonder Die gin tred vedan;
Mis ik de weg, dan wies ie um mie wear an.

Ik bin in Diene Haand o Heer
Doe löts mie lös, Doe grips mie wear!
As Doe an´ t eand mie roopen mös,
Griep mie dan vast en loa nig lös,
Mear trek mie op Dien Vaders erf
Zo da´ k geröst bin en eeuwig nich verderf.

Toon Borghuis

Albert Verheul verwijst in zijn brief naar het volgende Oldenzaalse kerstlied:

Een Kindelyn zoo lovelyk

Een Kindelyn zoo lovelyk

Is ons geboren heude!

Van eener Jonkvrouw zuiverlyk,

God treust ons arme leude!

Was ons dat Kindeken niet geboor´n,

Zoo waren wij alle te male verloor´n;

Dat heil is onzer allen.

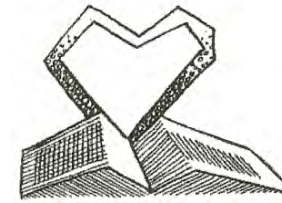
Eil Doe zeuten Heere Jesu Christ,

Das doe den menschen geboren bist,

Beheud ons veur de helle.

□

Redactie

**Overweging
bij de
Constituties**

artikel 60

Voortdurende vernieuwing van leven vraagt, dat wij dagelijks tijd reserveren voor gemeenschappelijke bezinning, gebed en viering. Wij komen bijeen als geloofsgemeenschap, wij delen in elkaars geloofsleven en leggen samen getuigenis af van geloof in de ene Heer.

Naast de dagelijkse bezinning vraagt vernieuwing, dat wij meerdere keren door het jaar wat langduriger stilstaan bij de wezenlijke waarden van ons bestaan en bovendien jaarlijks meerdere dagen achtereen reserveren om ons te heroriënteren op het doel van ons leven.

Wij moeten daar vormen voor kiezen die bij ons passen, rekening houdend met verscheidenheid van opvatting en beleving. Als wij in deze geest samenkomen wordt het een bron van leven.

Augustinus zei reeds: “Christen ben je niet bij geboorte. Je wordt het”. Er bestaat een kinderlijk geloof. Zoals er ook kalverliefde bestaat. Maar uiteindelijk is geloven een kwestie van relatie. Met God en met de mensen.

Theresia van Avila omschreef haar leven “laten we ernaar streven steeds opnieuw te beginnen, zonder de oorsprong uit het oog te verliezen, maar wel het oog gericht op de toekomst”.

Geen gemakkelijke opdracht. Het vraagt inzet en inventiviteit van heel je persoon. Soms sta je met de mond vol tanden omdat het

niet meer uit een boekje te halen is. Uiteindelijk is ook religieus leven soms durven gaan waar nog geen platgetreden wegen zijn. Leven met onzekerheden, met ontwikkelingen die moeilijk in de greep te krijgen zijn en met lijnen waarvan nog niet te zien is waarheen ze lopen. Het is niet gemakkelijk elkaar helder te vertellen hoe je leeft, hoe je worstelt met de inspiratie en de vormgeving, waarom bepaalde opvattingen en inzet je persoonlijk zo vertrouwd en dierbaar zijn.

Soms ervaar je verschil van opvatting, verschil in accent, andere wegen van bepaalde waarden. Je voelt en ervaart bij elkaar in een gemeenschap verschillend perspectief, afwijkende oordelen en andere zorgen.

Uiteindelijk gaat het erom je telkens bereid te verklaren de consequenties te trekken uit die "gevaarlijke herinnering", die radicale navolging van Jezus van Nazareth. Uiteindelijk zal het erom gaan op het spoor gezet te worden van die diepe Godservaring, van die reis naar binnen te mogen maken, naar die bodemloze diepte van het ik, waar de ontmoeting met de Levende kan plaats vinden. "Schaam u dus niet voor het getuigenis van onze Heer en evenmin voor mij, zijn gevangene, maar draag uw deel in het lijden voor het evangelie, door de kracht van God, die ons gered heeft en ons heeft geroepen met een heilige roeping, niet op grond van onze daden, maar volgens zijn eigen besluit en genade" (2 Tim.1.8-9a).

Uit dit verbaasd gegrepen zijn door Gods belangeloze, allesgevende liefde, die in ons een woonplaats zoekt, komt een creatieve kracht en inzet vrij, die weerbaar maakt. Een mystiek van verzet die stem geeft aan de stemlozen, die ingaat tegen de structuren van onrecht, die gehoorzaamheid weigert aan onrechtvaardige wetten. Het zal gaan om - met geweldarme middelen - een grote weerbaarheid aan de dag te leggen in "een samenleving die schreit om menselijkheid".

Het bijbels hooglied laat ons weten, dat liefde sterk is als de dood. (Hooglied 8,6). Niet sterker dus, maar even sterk. Liefde is onweerstaanbaar als de dood. Tegen geen van beide krachten kunnen wij mensen op.

In de geest van Paulus: "Houd je aandacht gevestigd op alles wat positief is, moge de vrede van God die alle begrip te boven gaat je hart en je gedachten behoeden", zal ons devies mogen zijn een levenlang. Het betekent uiteindelijk een "Leven in Gods Tegenwoordigheid". Een leven gedragen door de ervaring van de aanwezigheid van God in iedere mens, aanwezig in de samenleving en in heel de schepping. De dienst waartoe ieder van ons zich uitgenodigd weet is de inzet God aan het licht te brengen.

Jezus is de spiegel die ons wordt voorgehouden. Hij probeert te laten zien leven naar de wet van Mozes: een bevrijding. Leven naar de Wet voor Jezus oog en oor hebben voor de mensen naar wie anderen niet omzagen: hoeren, tollenaars, zondaars, melaatsen, bezetenen, verlamden. Zorgzaam en rechtvaardig omgaan met mensen. De mensen van Galilea op hun beurt voelen dit feilloos aan. In Jezus ontdekken mensen die zogenaamd in duisternis leefden iets van het beeld van God. Ze voelen dat Jezus God echt beleeft als een trouwe Vader. Een goede Vader trouw aan mensen, ook als de officiële leiders hen deelname aan de gemeenschap ontzeggen Zij voelen zich bij Jezus thuis en Hij voelt zich thuis bij hen.

De liefde van de Vader is geen vrome praat die in de lucht hangt. Maar is echt. Die liefde is zichtbaar in Hem, in woorden en daden. En als hij het even niet meer wist, dan liet hij dat ook weten en trok hij zich een tijdje terug in de eenzaamheid. Om te bidden!

□

*Voorhout, 1 januari 2014
Drs. Alfons Kroese o.c.d.*

PARADIGMA WISSELING

= een wisseling van blik – inzicht

In alle eeuwen en alle tijden hebben mensen door levenservaringen en door verworven kennis een veranderde blik op de, door hun ervaren, werkelijkheid gekregen. Dat gebeurde ondermeer bij de ontdekking van het vuur, of bij de uitvinding van het wiel. En heel ver terug bij de ontdekking van de taal.

In de 16^e en 17^e eeuw vond er ook zo'n fundamentele paradigma-wisseling plaats toen ondermeer Copernicus en Galileo Galilei ontdekten dat de aarde om de zon draaide in plaats van andersom. Dit is een fundamentele verandering van zienswijze en de gevolgen daarvan waren groot op allerlei vlak: zowel de wetenschap, alsook de maatschappij en de religie. Wat dat laatste betreft, uit de uitspraak in het boek Jozua 10 vers 12 waar wordt vermeld: "Zon sta stil boven Gibeon" werd tot dan toe geconcludeerd dat de zon om de aarde draait. En dat de mens daardoor in het middelpunt van het heelal stond. De ontdekking van Copernicus en Galileo Galilei toonde aan dat het precies andersom is, namelijk dat de aarde om de zon draait en niet de zon om de aarde. Dat gegeven deed het hele mens- en Godsbeeld kantelen. Niet voor niets heeft de kerk daar eeuwen moeite mee gehad. Het was ook nogal wat dat de zon in het middelpunt kwam staan, hoorde dat ook al niet bij de oude Egyptenaren, die heidenen?

N.B. Niet alle paradigmawisselingen voltrekken zich zo abrupt. Een minder snelle verandering van blik is bijvoorbeeld de verschillen die we zien tussen de jonge geloofsgemeenschappen in het Nieuwe Testament en de hedendaagse georganiseerde geïnstitutionaliseerde kerk.

Zoals al gezegd: veranderingen zijn van alle tijden, en ook in onze tijd zien we dat er een fundamentele verandering plaats vindt in de zienswijze op de christelijke traditie en het christelijke leven. Deze verandering, deze paradigmawisseling, is ook weer veelomvattend, en heeft zijn gevolgen in de maatschappij, de wetenschap en, heel sterk, ook de religie en de ethiek. Zo heeft het een grote invloed op onze zienswijze op God en mens, op Bijbel, Jezus, geloofsgemeenschappen, kerk en heeft het invloed op de vormgeving in onze dagelijkse beleving van de religie. In de laatste decennia is dat op sommige plaatsen heel snel gegaan.

Al deze ervaringen hebben ons geleerd dat in de meest centrale levenszaken de gevestigde visie mee moet veranderen met de tijd en met de nieuwe overtuigingen, om nog toekomst te hebben en houden. De visie op religie niet uitgezonderd, zoals we kunnen zien in het schema.

(Deze informatie is ondermeer gebaseerd op het boek van Marcus Borg: Het hart van het christendom. Modern geloof en traditie. Persoonlijk vervang ik het woord modern liever door authentiek.)

Twee paradigma's	Oud/traditioneel paradigma	Nieuw/authentiek paradigma
Oorsprong van de Bijbel	Goddelijk product met goddelijk gezag dat wordt verwoord in dogma's. (Onderhoud de 10 geboden van God)	Menselijk antwoord op de Schepper (Bewustwording dat de 10 richtlijnen in de samenleving essentieel zijn voor humaan leven)
Bijbeluitleg	Letterlijk-feitelijk-historisch	Metaforisch, sacramenteel (het Woord gebeurt), in hedendaagse context, geactualiseerd
Hoofdaccent in christelijk leven	Het hiernamaals en wat men moet geloven en doen om gered te worden	Transformatie in dit leven door de relatie met JHWH als dragende Grond.

Nederland/West Europa/ Noord Amerika	Hiërarchische kerk, top-down	Gods volk onderweg bottom-up
Kerkbeeld	Kerk van ambten en instellingen uitsluitend geleid door priesters en dominees	Vrijwilligerskerk geleid door teams van gelovigen en theologisch gevormde medewerkers, gewijd of niet, gehuwd of niet, gescheiden en/of hertrouwd
Leiderschap	Document over de priesters wordt tijdens het 2 ^e Vaticaans Concilie als tweede genoemd, maar als eerste gewaardeerd	Document over het Godsvolk tijdens het 2 ^e Vaticaans concilie wordt als eerste genoemd en verdient dan ook prioriteit
Mensenrechten	Mensen in ondergeschikte posities - rangen en standenmaatschappij	Positie van elke mens gelijkwaardig aan elkaar
RK visie op status	Celibaat hoger gewaardeerd dan het huwelijk	Celibaat en huwelijk gelijkwaardig
Vergelijking met andere religies	Christelijk geloof is de enig ware religie. Jezus is <u>de</u> weg, de waarheid en het leven. (Nieuwe Testament.)	Elke religie heeft een eigen weg naar God, naar natuurlijke grote Vrede en Vreugde. Christenen zien in Jezus in ieder geval, de weg, de waarheid en het leven, waar al die andere religies eveneens van spreken en over dromen.

Wat is de meerwaarde van het authentieke paradigma?

□

Paul Steverink

PELGRIMSTOCHT NAAR ISRAEL

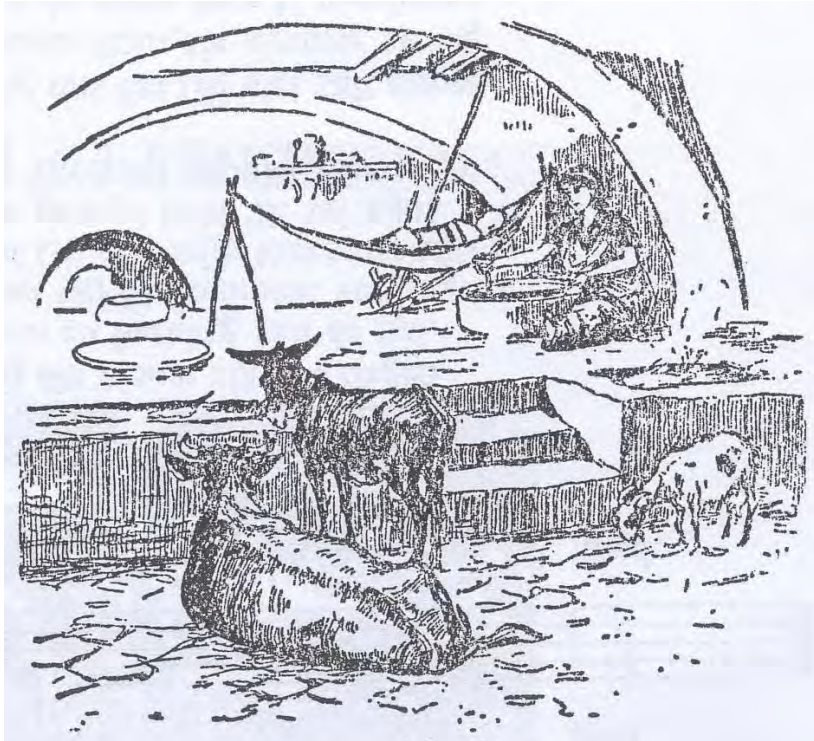
DAG 1 EN 2

Wij reisden de eerste dag met een bus van Tel Aviv naar Nazareth, 100 km naar het Noorden, en werden ontvangen in een hotel van tien verdiepingen.

Hoe ging dat in Jezus' tijd? De afstand tussen Jeruzalem en Nazareth was zo'n 130 km, en men moest wel lopen, zeker de eenvoudige man. De grote weg was wel goed. Daar hadden de Romeinen voor gezorgd. Ze hebben trouwens wegen gebouwd, die het eeuwen lang volhielden. Er waren ook herbergen langs de weg. Maar 130 km lopen of op een ezel rijden, daar deed je dágen over, zeg maar liever wéken, want je moest een groot feest in Jeruzalem meemaken en dan weer terug naar huis. En men reisde in grotere groepen om niet overvallen te worden door struikrovers. Werden de wegen dan niet beschermd door Romeinse soldaten? Jawel, maar zij konden ook niet overal tegelijk wezen. En o wee, als ze een struikrover te pakken kregen. De man werd op een publieke plaats ten aanschouwe van iedereen gekruisigd. Zo iemand stierf een verschrikkelijke dood, die mede afhankelijk was van de manier van straffen, bijvoorbeeld vooraf geselen om de man uit te putten, dat een aantal uren tot langer dan een dag kon duren. Deze wijze van straffen was zo wreed, dat het later in het Romeinse rijk werd afgeschaft.

Ik kwam in Nazareth met Oscar via een van de vijf liften terecht op de tiende verdieping, net onder het dak, in een kamer met bedden en douche- en wasruimte, met een spiegelkast om je spullen in op te bergen.

In de tijd van onze Heer logeerden inwoners en gasten vaak óp het dak. Men had bij eenvoudige mensen ook hangmatten in het enige vertrek, maar deze ruimte herbergde eveneens het vee, dat op een plek stond dat iets lager was dan de vloer. Geen wonder dat de mensen veel buiten leefden.

Interieur van een Palestijns huisje, gemaakt op aanwijzing van Dr. A. van Deursen, toont ons de dieren op de eerste 'verdieping' en enkele gebruiksvoorwerpen van de huisvrouw: de handmolen, links de vuurplaat, een hangmat en enkele kruikjes.

In Israël wonen tegenwoordig veel Arabieren, die gewoonlijk iets anders behuisd zijn. Al naar gelang het aantal zonen worden de verdiepingen gebouwd: in een huis van drie verdiepingen woont het ouderlijk paar met twee volwassen zonen. Komt er nog een zoon bij, dan bouwt men er uit voorzorg eenvoudig een nieuwe etage bovenop. Aldus onze Arabische gids Ehab. En in Nazareth zie je voorbeelden te over van deze woningen, want er wonen daar duizenden Arabieren.

Wij logeerden in een joods hotel. Hoe merk je dat? Op de avond vóór de sabbat is een van de vijf liften anders geprogrammeerd. Deze lift werkt dan zonder knoppen. De deur staat open. Je stapt naar binnen. De deuren sluiten en je wordt in één ruk naar de tiende verdieping gebracht. Daar gaat de deur open. Na korte tijd sluit hij weer en word je naar de negende verdieping gebracht. Openen en sluiten bij elke verdieping tot je weer op de begane grond bent. Een van onze pelgrims heeft het uitgeprobeerd. Waarom dit alles? Op de knop drukken wordt beschouwd als (aanzet tot?) slafelijke arbeid en dat doe je dus niet op de sabbat. Er zit ook een vernederende kant aan: Stel je voor dat je een voorbijganger moet vragen om jouw broodrooster op de sabbat aan het werk te zetten. En Ehab gaf echt ook dergelijke voorbeelden. Hij is zelf een joodse buurman voor iets dergelijks te hulp geschoten.

Het is intussen morgen geworden van de tweede dag. Wij werden door onze engelbewaarders van onze kamer naar de eetzaal begeleid. Daar wachtten je zo'n dertig schalen op lange tafels. Er is van alles: nationale en lokale producten. Veel schalen met kleinere lekkernijen, totdat je ze uitprobeert. Want wat er bijvoorbeeld uit ziet als een lekkere pruim, smaakt bitter in je mond. En het helpt je niet zo veel als je er op let wat anderen zoal nemen: Israël heeft zijn eigen keuken. En je moet je maag in de gaten houden, want hij reist straks met je mee naar de Aankondigingskerk en verder. Ik vond uiteindelijk melk met een soort crackers en een paar broodjes. En elke morgen leer je er wat bij.

Wij zijn de tweede dag allereerst naar de Kerk van de Aankondiging geweest. Het is een majestueus gebouw. Langs de binnenmuren zijn afbeeldingen aangebracht vanuit de hele wereld, die de Aankondiging van de engel Gabriel voorstellen. Het is prachtig om te zien, hoe elk land een heel eigen presentatie heeft aangeleverd. Je hebt de neiging om ze allemaal te fotograferen. Deze kerk is

in 1966 gebouwd en Nederland heeft bijgedragen aan de prachtige hoofdingang. De kerk staat boven de woning van Maria en Jozef.

Nazareth, the Church of the Annunciation

*Nazareth, Grotto of the Holy Family
Helemaal links op deze foto is de engel verschenen.*

Wij hebben in deze kerk een viering meegemaakt (de VNB heeft in het reisboekje voor elke pelgrim ook de vieringen compleet opgenomen). Een van de deelnemers had zijn dwarsfluit meegebracht en begeleidde de bekende liederen, en dat klinkt altijd goed in een ruimte met echo.

Verder zijn er nog de Jozefkerk op de vermeende werkplaats van Sint Jozef, en de Mariabron. Sint Jozef was timmerman, maar toch in ruimere zin. Hij repareerde houten onderdelen van ploegen – belangrijk in een agrarische gemeenschap als Nazareth – , hij maakte een pergola langs een huis, hij maakte kisten en troggen en een raamwerk voor matrassen. Als gereedschap gebruikte hij dezelfde werktuigen als zijn huidige vakgenoten, ofschoon de spijkers in die tijd vaak nog van brons waren, zoals de archeologen hebben ontdekt. Ik moet in de Jozefkerk ook nog een raam hebben gezien, waarop het sterven van St. Jozef wordt uitgebeeld: de stervende in het midden en links en rechts Jezus en Maria, die hem ondersteunen.

De Mariabron is eenvoudig dé waterbron in Nazareth, waar de vrouwen hun kruiken vulden. Volgens een overlevering is de engel Gabriël hier aan Maria verschenen. Men moet er wel even aan wennen, dat meerdere plekken aangewezen worden voor een bepaalde gebeurtenis uit de evangeliën. Dat heeft te maken met onzekerheden van de kant van archeologen, maar ook met uiteenlopende tradities. Verder is Nazareth pas sinds 1900 sterk uitgegroeid. En dan kunnen er gemakkelijk meningsverschillen ontstaan tussen geloofsrichtingen. Wij kennen al het huisje van Jozef en Maria als plaats van de verschijning, en nu de Mariabron.

Overigens worden er nog steeds archeologische onderzoeken gedaan. Zo is in 1995 een graf ontdekt van een belangrijke volgeling van de profeet Mohammed. Nog wel vlak bij de kerk van de aankondiging. Men wilde er een grote moskee bouwen, die toch de echt niet kleine kerk in de schaduw zou zetten. Daarover is

veel commotie geweest, ook op landelijk nivo. Het is overigens gebleven bij een eenvoudig monument.

Verder heeft men bij het bouwen van een centrum naast de kerk van de aankondiging een woning blootgelegd uit de tijd van onze Heer. Blijkbaar zijn de archeologen er als de kippen bij als er nieuwbouw gepleegd wordt (net als hier). Je vraagt je alleen af: Hoe zijn die huizen en straten van vroeger zo onder de grond terecht gekomen? Als pelgrim zou je haast een schop en een houweel meenemen.

Kana ligt op ongeveer 7 km van Nazareth. De christelijke traditie, die teruggaat tot de achtste eeuw, houdt het er op dat hier het wijnwonder gebeurd is. Zijn er dan andere tradities? Ja, en er worden enkele plaatsen in Galilea genoemd, die eveneens aanspraak maken op het wijnwonder. Ja, er zijn twee kerken in Kana zelf, een katholieke en een grieks-orthodoxe kerk, die beiden aanspraak maken op de plék van het wonder. Nu, dan moeten de archeologen het maar uitzoeken. En dat is eveneens teleurstellend, want deze geleerden zijn het nog lang niet met elkaar eens. Er is er een die vermoedt dat er op de bruiloft geen wijn, maar bier gedronken is. Anderen spreken hem tegen. Je kunt toch moeilijk aannemen, dat de apostel Johannes bier in wijn heeft veranderd. Ik heb een paar voorbeelden van de reinigingsvaten gezien, zoals ze in Jezus' tijd gebruikt werden, maar had nauwelijks gelegenheid meer om naar de katholieke kerk te gaan.

Ik ben wat ontuchtterd op een soort marktplein terechtgekomen. Daar zag je, hoe granaatappels werden geperst. De prachtige vruchten groeien in deze streek aan bomen, en worden met kisten vol naar de markt gebracht. De rijpe vruchten zijn ongeveer tien centimeter in doorsnee, en bevatten besjes. Je moet deze vrucht afkoppelen en op een soort persje zetten. Als je de hendel overhaalt, loopt het sap in een glazen kan. Twee vruchten zijn voldoende om de kan redelijk vol te krijgen. Dan wordt het uitgegoten in

plastic bekertjes en aangeboden voor een shekel. Het sap heeft een heerlijk zoete smaak. En dat brengt je toch wel weer in de sfeer van het wijnwonder.

Op het marktplein liep een jonge Afrikaan rond, die op zijn borst klopte en "Me, Obama" riep. Blijkbaar was hij een bloedverwant van president Obama, en wilde dat graag aan iedereen in Israël laten weten. Ik ging op hem af en zei: "You must be from Kenya". "Yes", zei hij. Ik kreeg de indruk dat hij hier in Kana enkel om wat aandacht voor zichzelf vroeg, en dat je zijn uitroep dus moest vertalen als: "Ik ben ook een Obama". Hij was in elk geval niet gek. Tijdens ons gesprekje stootte hij ineens weg en bracht me vanuit een kraampje een bekertje frisdrank: dank voor de aandacht die hij even kreeg?

We zijn op onze tocht langs het meer van Gennezareth naar een kibboets geweest. Ein Gev heet de plaats. Ofschoon wij meer als pelgrims kwamen, werd het bezoek aan dergelijke toeristische bijzonderheden niet vermeden. Wij hebben daar rondgekeken. Als je er wat over leest dan blijkt er veel meer aan de hand. Er zijn zo'n 500 kibboetsen in Israël, waaronder ook veel met een bezetting van immigranten uit bijvoorbeeld Europese landen. Deze kibboets is gericht op landbouw en visserij, maar er zijn er ook die meer gericht zijn op een bepaalde vorm van industrie of op het kweken van vruchten, zoals bananen. Erg veel variatie dus. Diezelfde variatie geldt ook voor levensbeginselen en opvoeding. Erg sympathiek vond ik de kibboetsen, waar de ouders elke dag 5 uur uitdrukkelijk met hun eigen kinderen bezig zijn, in tegenstelling tot andere waar de kinderen meer in groepen leven.

Wij hebben daar de dag later een lunch gebruikt. Ik weet niet meer wat we gegeten hebben, maar het bedienend personeel bestond uit jonge mannen en vrouwen van deze kibboets. Onze gids Ehab heeft hier dacht ik zijn Nederlandse vrouw gevonden.

Daarna hebben we een boottocht gemaakt over het meer van Galilea. Het liep al tegen de avond. Het was heerlijk rustig op het meer. De bemanning zorgde voor Nederlandse muziek aan boord, en dat klonk vreemd leuk: Ik denk dat we eigenlijk zaten te wachten op een storm. Maar nee, er kwam een ander evangelieverhaal naar boven. Want toen we aan land gingen, kwamen we meteen in een restaurant terecht, en natuurlijk moest er vis uit het meer worden gegeten. Het waren vrij grote, wat gedrongen vissen met een grote kop, die tot en met het kraakbeen van binnen was schoongemaakt. Het verhaal wil, dat deze vissen hun kroost in de bek houden totdat deze visjes zelfstandig kunnen leven. De moedervis heeft dan een radicale methode om ze uit haar bek te houden: ze schept bij het strand haar bek vol zand. Er kan geen gupje meer bij. En, zo wordt er wel verteld, is het wonder van de stater in de bek van de vis, helemaal geen wonder. Dat beest kan het geldstuk heel goed bij het strand samen met zand hebben opgenomen. Maar in Matteüs 17,27 staat: “[Petrus,] ga naar het meer, werp je hengel uit en grijp de eerste vis die je bovenhaalt, en als je zijn bek opendoet, zul je een stater vinden.” Dan heb je tijdens de terugtocht over het water in het donker alle tijd om daarover na te denken: Wonder of geen wonder?

□

Frater Isidorus Nieland

ZIGZAG

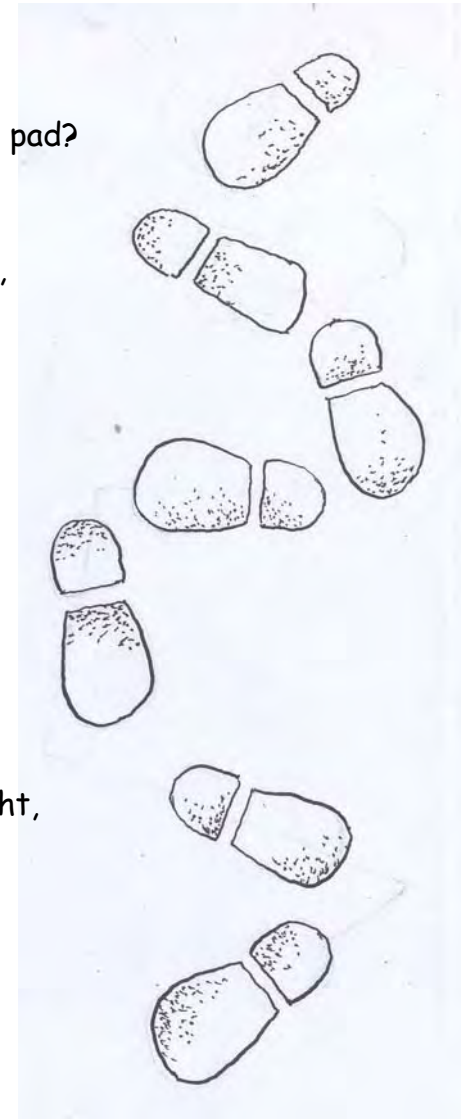
God, wat bent u ver van ons.
Waar kan men U ontmoeten?
Waar ligt de weg, waar loopt het pad?
Wie wijst de juiste route?

Wie zegt ons duidelijk, concreet,
zonder opnieuw vergissen.
“Wanneer je deze wegen gaat,
dan kan je Hem niet missen.”

Wat zochten velen eeuwen lang.
Zo lees ik dat in boeken,
Zij raakten op het slingerpad,
ondanks hun eerlijk zoeken.

Ik kan niet meer geloven God,
dat ooit de ster zal rijzen.
De ster die voorgaand als het licht,
de weg wees aan de Wijzen.

Ik kan niet meer geloven God,
in al die teksten, psalmen,
die al zo vaak gesproken zijn
en door de kerken galmen.

Ik kan niet meer geloven God,
aan Bijbel, exegeten.
Er wordt gespeeld met woord en zin.
Wanneer zal men het weten ?

Wat moet ik doen? Ik ben verstrikt
in wijsheden van mensen.
Maar dit werd niet door mij gevraagd.
Naar U gingen mijn wensen.

Ik vroeg U uitleg van Uw woord.
Duidelijk en onverdond.
Die mij laat zien bij flitsend licht
en het juiste inzicht gunt.

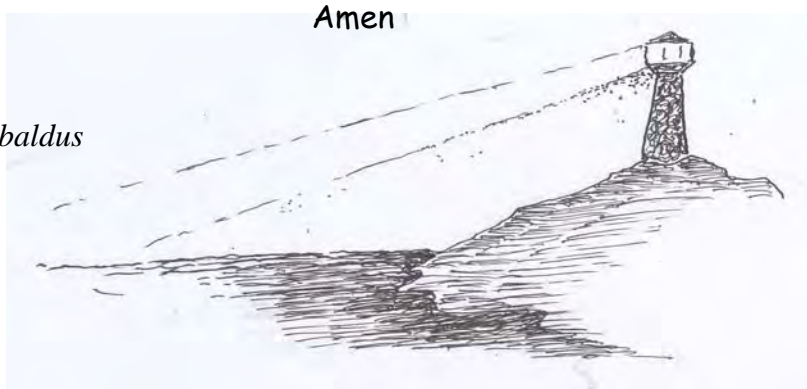
Gebed

Spreekt U tot mij, geen mensen meer.
Wijst U de weg, geeft een tip.
Dan ben ik zeker van mijn gang,
en niet langer scharrelkip

Amen

□

Theobaldus

HET PIETERPAD (481 km.)

Gelopen door Jopie Coffeng en Ria Ypma.

We zijn 7 maanden en 207 km. verder. Wij (Jopie en ik)

Mijn filosofische overweging was/is:

ik volg het pad...

- het kan zomaar een pad zijn, het kan een weg ergens naar toe zijn, het kan mijn (onze) weg worden;
- het is aanpassen en wennen aan elkaar; het is zoeken naar een balans;
- lopen kan je brengen tot een gesprek met jezelf en de ander.

Ik volg een pad enz.

Is het zomaar een pad...? Ik denk het niet. Het is een pad waarop je samen wandelt. Opvallend is dat je eigenlijk niet veel praat. Je moet goed opletten dat je niet verkeerd loopt. Dat is herhaalde malen gebeurd. En dan zoek je opnieuw de weg. Je vraagt je steeds af wat is dan de goede weg? Je moet ook goed opletten dat je niet struikelt over takken en andere oneffenheden.

Het lijkt het leven wel!!

Wanneer je eenmaal verkeerd loopt moet je uiteindelijk tot de conclusie komen dat je de weg niet meer vindt en dat je een andere beslissing moet nemen. Die namen we!!!

Soms was het recht toe recht aan lopen naar dichtstbijzijnde bushalte of gewoon liften en het moet gezegd worden; we kregen elke keer een lift.

De eerste lift was een man die de T.T.Race van Assen moest voorbereiden; hij bracht ons rechtstreeks naar het station van Assen. De andere keer was het een liefdevolle dame die ons zelfs aanbood om bij haar koffie te komen drinken en anders zou ze ons naar Ommen brengen omdat het daar goed vertoeven was. En dat was het. Het is een prachtig dorp en zeker een bezoekje waard. Zij vertelde ons tijdens de rit het een en ander van de omgeving en de toeristische mogelijkheden.

Ten slotte hebben we nog een lift gehad van een man uit Amsterdam. Tussen Hellendoorn en Holten waren we weer eens de weg kwijt. Het begon behoorlijk kouder te worden en we wilden voor 16.00 uur ingecheckt zijn, omdat we anders van de spoorwegen, vanwege onze vrije reis tot 19.00 uur moesten wachten. We kropen in een bestelwagentje. Er was maar een plaats over. Dus het werd op elkaars schoot zitten.... Dat deden we ongeveer 3 km. en toen waren we ver genoeg om nog op tijd te zijn. Deze man was op weg geweest om een bedrijfswagen te kopen maar het was op niets uitgelopen.

Wat maakt het nog meer dat het niet zomaar een pad is....

De natuur... Hoe vaak hebben we niet tegen elkaar gezegd dat de natuur rust bracht, prachtige vergezichten, stilte momenten die mij (ons) overweldigden.

Maar ook: uitkijken voor paden die niet geëffend zijn; wortels die uit de grond komen, modderpaden, nauwelijks begaanbare paden, eindeloze paden waar geen eind aan komt.

Wat ook ter sprake kwam is dat een bos saai kan worden.

Er kwam een aantal keren achterelkaar een wandeling door het bos. Ja, je had de bomen uiteindelijk wel gezien. Het gaf het gevoel nu mag het wel anders worden. Je werd er zelfs een beetje door gedesoriënteerd

Uiteindelijk bracht het ons ook het besef; je moet de natuur beschermen. Je mag er niet aankomen. En dit bracht ons tot een gesprek over de natuurfilm van de E.O. over de pinguïns.

We gaan ergens naar toe????? We wandelen naar de volgende plaats.... We wandelen naar meer gevoel voor de natuur en het besef dat we daar niet aan mogen komen.

We wandelen ook met het besef dat veel mensen (eigenlijk alle mensen die we ontmoet hebben) onderweg je verder willen helpen en er alles aan doen dat je weer niet verkeerd loopt.

We zijn nu 207 km. verder.

Wat leert ons dit pad nog meer???

□

Ria Ypma

TIJD EN EEUWIGHEID

Een reisverslag

Woord vooraf

Samen met mijn medebroeder en reisgenoot hebben we afgesproken dat we niet als toeristen maar als pelgrims ons zouden gedragen op onze reis naar Assisië en Rome. Dit verslag gaat daarom meer om onze houding dan over wat we hebben meegemaakt. Dat is ook niet weinig. Ik verzeker u dat wat ik vertel niet aan mijn fantasie is ontsproten, maar dat het allemaal echt is gebeurd. Het opschrift 'Tijd en eeuwigheid' wil duiden op het feit dat de eeuwigheid vaak in onze tijd binnensluipt, vooral bij dingen als oponthoud en vertragingen. Mijn relaas heeft dan ook trekken van de eeuwigheid.

Maandag 4 november 2013

We verlieten ons huis in Utrecht om tien over zes in de vroege regenachtige ochtend en gingen met de vroegste stadsbus naar het centraal station. Ruim op tijd kwamen we met de trein op Schiphol aan en konden het nodige aan gegevens op computerschermen zelf afhandelen. Daarna was het wachten op de tijd dat we bij de incheckbalie onze koffers konden afgeven. Na deze klus geklaard te hebben gingen we ontbijten, want daar waren we nog niet aan toe gekomen. Rond half negen begaven we ons over de lopende band naar onze gate (plaats waar je via de slurf het vliegtuig in gaat). Om 9.50 uur zouden we vertrekken. We zaten naar buiten te kijken, maar bij onze slurf was nog geen KLM toestel te zien. Vervolgens werd op het scherm de vertrektijd verschoven naar 11.20 uur. Niet getreurd, we bezaten onze ziel in lijdzaamheid. Na een uur werd wederom de vertrektijd verlengd naar 12.45 uur. We gingen ergens koffie drinken om de tijd te vullen. Terug van dit aangenaam verpozen zagen we buiten bij onze slurf een toestel van de KLM. We zouden nu dan echt vertrekken. De wachtende passagiers werden verzocht de slurf in te gaan. Bij de ingang van het vliegtuig verwelkomde het vliegpersoneel ons en door lopend vonden we in het achterste gedeelte onze zitplaatsen. Na de start stegen we op. De vlucht zou twee uur duren. Iets over drie werd de landing aangekondigd. Het is altijd een spannend moment om te voelen wanneer het vliegtuig de landingsbaan raakt. Daarna volgde het taxiën van het vliegtuig over de landingsbaan naar onze uitstapplaats. We stonden in een lange rij in het middenpad te wachten om uit te stappen. Het duurde wel erg lang. Er werd ons meegedeeld dat er iets mis was met de verbinding tussen de vliegtuigdeur en slurf. De deur was niet open te krijgen. Om de tijd te doden werd er nog aan toegevoegd, dat de vertragingen van onze vertrektijd waren veroorzaakt door atmosferische storingen boven Schiphol. De piloten waren uitgeweken naar elders om te landen en dat verstoorde het hele vliegschema van die ochtend. Met 'onze excuses' werd deze mededeling afgesloten. Goed om te weten dat het om onze veiligheid ging! Wanneer we uit wilden

stappen, moesten we ons omdraaien en naar de achteruitgang van het vliegtuig lopen en via een reeds aangebrachte trap afdalen. Er stonden twee bussen klaar om ons naar de hal te brengen, waar we de koffers konden afhalen. Het was vier uur. Zonder vertraging hadden we al in Assisië kunnen zijn. Echter, niet getreurd. We stapten welgemoed door en volgden het logo van een trein in de richting van het perron. Er stond een trein gereed die ons rechtstreeks naar het centraal gelegen station zou brengen. Intussen zagen we een loket; mijn gezelschap opperde om alvast de tickets voor deze reis te kopen.

De trein bleek een soort boemeltje. Hij deed wel geen enkel tussengelegen station aan, maar stond wel vele keren stil om voor ons onbekende reden. Enfin, we zouden er wel komen. Om vijf uur arriveerden we op het station Termini in het centrum van Rome, dus spitsuur. Drommen mensen zochten hun weg kriskras door elkaar. We bereikten met veel gewurm de centrale hal, waar we informatie hoopten te krijgen. Er liepen allerlei figuren rond die ons van dienst wilden zijn, maar die ons vertrouwen niet konden winnen. We hielden die liever van het lijf.

Plotseling kwam er een vriendelijke jongeman naar ons toe die ons in het Engels aansprak: 'moet u naar Assisië?' Dat had hij ons vast horen zeggen en daarmee zijn belangstelling getroffen. Hij wist van wanten. 'Vanaf dit station gaat er geen trein naar Assisië, u moet naar een ander station.' legde hij ons uit.' Hij zag onze ontredde en hij zei grootmoedig: 'ik moet daar toch heen, volgt u me maar.' Om er snel te komen kon het beste met de metro. We hadden geen tijd te verliezen. Hij was ons behulpzaam met het verkrijgen van tickets. Rond kwart over vijf waren we op het Tiburtina station. Om 18.13 zou daar een trein aankomen die ons naar Assisië zou brengen. We namen hartelijk afscheid van onze reddende engel. En er was nog even tijd om wat frisdrank uit een automaat te halen. Want we waren zo ongeveer uitgedroogd. De trein kwam op tijd en we stapten in. Jammer dat het al zo donker was. We zouden niets van het prachtige landschap kunnen zien, waar we zo op hadden gehoopt. Maar ook dat kwamen we wel

te boven. De reis duurde twee uur. Iets over achten zouden we in Assisië aankomen. Er wachtte ons weer een verrassing. Op het moment waarop de trein daar stopte, sleurden we ieder onze koffer naar de uitgang. Maar pats, het treinportier sloot zich voor onze neuzen en we waren onderweg naar het volgende station: Bastia, 15 à 20 km. verder. Daar lukte het ons om uit te stappen, helaas wel op een slecht verlicht station. We bevonden ons zogezegd 'in de middle of no where'. Aan de overkant zagen we een poortje dat ons de doorgang verschafte naar een summier verlicht pleintje. Er stond een auto. Wij er naar toe en tikten tegen het raampje. Een dame zat achter het stuur met naast haar een jongeman. Zij stond ons te woord, gelukkig verstond zij Engels. We vroegen haar of er een taxibedrijf in de buurt was. Zij begreep ons eerst niet en zei: 'We kunnen u niet weg brengen.' 'Dat verlangen wij niet van u,' zeiden we, 'we willen graag een taxi bellen.'

De jongeman naast haar maakte haar iets duidelijk. Zij pakte haar mobieltje en tikte een nummer in en bestelde een taxi. Van harte zeiden we 'tante grazië,' (veel dank) en ze reed weg. Als de nood het hoogst is, is de redding nabij. Even was er nog het gevoel van zal die taxi ook werkelijk komen? Warempel na tien minuten kwam er een taxibusje voorrijden met een heel hoffelijke chauffeur. Die bracht ons in een mum van tijd naar ons verblijf in Assisië. Om half negen stonden we daar voor ons hotel 'Casa Leonori', door de Franciscanen opgericht als betaalbare tegenhanger van alle dure hotels daar in de omgeving. We stonden onze ogen uit te kijken voor het gloednieuwe gebouw dat heel feeëriek verlicht was. Binnen was er een hartelijk ontvangst door het dienstpersoneel achter de balie (geen Franciscanen) en we kregen onze sleutels en konden we ons wat opfrissen. Intussen werd voor ons een maaltijd klaar gemaakt. We zaten tevreden te eten alsof we het paradijs hadden bereikt.

Eeuwig duurt wel lang, maar goddank, we hadden onze bestemming bereikt. 'Looft de almachtige, algoede Heer.' (aanhef van het Zonnelied van St. Franciscus.)

□

p. Felix Tijdink ofm

‘FRATERAN SANTO WILLIBRORDUS’

10 jaar al een goed huis voor het Algemeen Bestuur

De huidige overste van Frateran Santo Willibrordus, frater Adolf, is de enige die sinds de opening van het huis er nog steeds woont. Het geeft aan dat er in tien jaar veel verandering van personen is geweest. Het is vooral de bestemming van deze gemeenschap die het verloop van de bewoners nogal sterk beïnvloedt. Logisch als leden van het Algemeen Bestuur, de meesten althans, daarin soms maar een of twee perioden zitting hebben. In deze tien jaar maakt al het derde Algemeen Bestuur gebruik van deze zeer geschikte accommodatie. Het Willibrordushuis had bijna een andere naam gehad. Daarbij ging de gedachten uit naar de stichter: Mgr. Andreas Schaepman. Er was naar hem nog geen huis of gemeenschap vernoemd. Een huis waarin het Algemeen Bestuur zou komen kon op een passende

wijze naar hem vernoemd worden. Omdat er op geen enkele wijze met een kerkelijke vaststelling verklaard was dat onze stichter heilig is, vonden de Indonesische medebroeders het niet passend en kozen dus voor de eerste Nederlandse Missionaris: St. Willibrord. Mgr. Schaepmann moet het nu doen met een vergaderzaal die naar hem vernoemd is.

Zelf heb ik er vanaf het begin, 28 maart 2004, gewoond tot oktober 2006. Eind 2013 ben ik er voor het laatst opnieuw geweest op verzoek van frater Venansius ter voorbereiding van het BAZK2015.

Wat opviel dat niet alleen de fraters anderen waren, maar ook de dames in de huishouding vormden een compleet nieuw team. Daarentegen waren van de mannelijke medewerkers de chauffeur Harry en de twee nachtwakers nog van het eerste uur.

Zo zie je, dat enerzijds de bestemming van het huis continuïteit geeft, maar op diverse momenten ook verandering met zich mee brengt. Een opvallende verandering is ook het 'huisvee'. Waren er in de eerste jaren de honden die je door hun geblaf uit de slaap hielden, nu zijn het twee hanen die elk hun hennetjes bewaken en het eerst ochtendgloren aankondigen met hun gekraai. Helaas ook door de dag laten de hanen hun aanwezigheid duidelijk horen!

Vóór 2004 was in het gebouw een soort LEAO gevestigd, die langzamerhand zo klein werd dat de leerlingen op een ander scholencomplex konden worden ingevoegd. Het is ook nu nog goed te zien dat de kamers vroeger de helft van een klaslokaal zijn. Maar de architect heeft met hulp van onze eigen man frater Melchior er een gebouw van gemaakt, dat uitstekend geschikt is voor de bestemming die het nu heeft. Frater Fransiskus, als lid van het Algemeen Bestuur, heeft zich vooral met de inrichting beziggehouden. De oude gebouwen zijn opnieuw ingedeeld en de twee nieuwe vleugels zijn op een voortreffelijke manier bij de oude bouwstijl aangepast. Ook na tien jaar staat het gebouw er nog in goede conditie bij. Iets waarmee het Algemeen Bestuur een voorbeeld geeft hoe je gebouwen door goed onderhoud voor een lange tijd kan blijven gebruiken.

Het is nu dus ook tien jaar geleden dat de bisschop van Malang, Mgr. Herman Jozef Pandoyoputro, de gebouwen plechtige inzegende en dat er veel andere religieuzen uit Malang bij de opening van het Willibrordushuis aanwezig waren. Onlangs zag ik nog de video die Henk van Vliet van dit gebeuren maakte. Een indrukwekkende plechtigheid

Ik denk nog met een goed gevoel terug aan de bijna drie jaar dat ik hier woonde.

Naast het werken aan een Algemeen Bestuur dat ging bestaan uit alleen Indonesiërs, was er voldoende vrije tijd om de stad en de omgeving te verkennen. In die jaren nog met de fiets, iets dat ik nu voor geen goud meer zou doen. Het verkeer is er in de voorbije jaren veel drukker op geworden. Bijvoorbeeld de Jalan Brigen Riyadi, waaraan het Willibrordushuis ligt, staat op de gekste momenten van de dag een file.

Nog fijne herinneringen heb ik aan de barbecue die geregeld op zondagmiddag een Hollandse inbreng was. Dat nu de Indonesische gewoonten de overhand hebben spreekt voor zich.

Hopelijk wordt dit mooie gebouw nog jaren gebruikt om een goed onderkomen te zijn van waaruit een Algemeen Bestuur dienstverlenend kan zijn voor de gehele Congregatie.

Hoe de bestuursstructuur op termijn ook vorm gaat krijgen, in Malang staat een huis dat geschikt is om welk bestuur dan ook te huisvesten.

□

*Malang, november 2013
frater Wilfried van der Poll.*

de pen doorgeven

Baan Euser bedankt voor het doorgeven van de Pen.

Ik wil mij even voorstellen.

Ik ben Joke Willigenburg en werk sinds 2008 bij de Fraters van Utrecht in de Huishoudelijke Dienst.

Ik ben getrouwd met Willem en heb twee zonen. Willem werkt bij Van Zanten Apotheek op de Slotlaan. Mijn zoon Gerrit is 26 jaar en werkt als jurist. Mijn zoon Willem is 25 jaar en werkt bij Dixons. Ik heb ook nog een hond en die heet Lex.

Ik wil jullie vertellen hoe ik bij de fraters terecht ben gekomen en hoe ik het vind om bij de fraters te werken.

Op een middag zei mijn man: 'laten we een stukje gaan fietsen' en dat deden we wel vaker. Hij zei: 'ik wil je iets laten zien.' Wij zijn naar de Utrechtseweg gefietst en daar achter de Triodosbank ligt een R.K. begraafplaats. Dit was wel even schrikken, want alle graven en grafstenen waren opgeschoven en op elkaar gelegd. Dit was niet leuk om te zien. Want als mijn man en ik ergens zijn, bv. in het buitenland, dan gaan wij altijd begraafplaatsen bekijken. En meestal zien die er goed uit. Deze aan de Utrechtseweg niet. Daarna zei hij: 'ik wil je nog iets laten zien' en we reden naar de Schorteldoeksesteeg 1. Wij zijn het terrein op gereden en achter het gebouw lag ook een begraafplaats. Dit wist mijn man van zijn broer Arie, die daar bij de fraters de uitvaarten regelde voor Barbara.

Dus wij hebben de fiets bij de dikke boom neergezet en zijn de begraafplaats opgelopen en hebben de graven bekeken en de monumenten. Dit vonden wij erg mooi en goed onderhouden. Mijn man vertelde wat over de fraters, want ik wist daar niets vanaf.

Toen we klaar waren en het hek hadden dichtgedaan, liepen we terug naar de fietsen die onder de dikke boom stonden. Toen ik onder die boom stond zei ik tegen Willem: 'daar zou ik wel willen werken.'

Nog geen week later stond er een advertentie in de Nieuwsbode dat het Fraterhuis een huishoudelijke medewerker zocht.

Toen heb ik daar op gereageerd.

Ik heb het Fraterhuis opgebeld en toen kreeg ik Leo Zuiderwijk aan de telefoon, die heeft mij uitgelegd hoe ik dat moest aanpakken. Ik heb een brief geschreven en kon toen voor een gesprek komen bij Els en Leo. We hebben een fijn gesprek gehad en daarna heeft Leo mij het gebouw laten zien.

Later hoorde ik dat ik was aangenomen. Ik ben daar nog altijd blij mee.

Ik heb begin hen ik veel met Ellen samengewerkt en zij heeft mij heel veel geleerd.

In de tussentijd ben ik ziek geweest, maar ben er gelukkig weer bovenop gekomen.

Ik wil alle mensen bedanken voor alle lieve aandacht die jullie mij toen hebben geschonken.

Daarna ging het leven weer verder.

Ellen werd ziek en is niet meer teruggekomen. Ik mis haar nog steeds.

We hebben ook veel leuke dingen met elkaar mee gemaakt, zoals de bloemetjesmarkt, de kerstmarkt (spulletjes verkopen voor de kinderen van Hans Wennekes), kerstconcert van het Zeister Mannenkoor.

Ik vind het ook leuk wat ik de laatste tijd met frater Ben Hagemans doe om met hem buiten te lopen. Dat één op één contact is heel erg leuk, want je krijg dingen te horen die je van deze man nog niet wist. Dit doe ik ook met frater Ton Augustin. Weer hele andere gesprekken.

Ik vind het ook leuk dat Pastor de Wit, Pastor de Groot, Zuster Antoine en de familie Versteegh er bij zijn gekomen.

Ik ga iedere dag met plezier naar mijn werk, ook omdat je met elke frater weer een ander contact hebt. Met de ene praat ik over boeken en met de andere over andere dingen.

Als ik zelf iets heb kan ik het altijd wel met een van de fraters bespreken. Als zij iets hebben te bespreken doen ze het ook met mij. Daarom ben ik dankbaar dat met wat ik de afgelopen maanden heb moeten meemaken altijd bij mensen terecht kon.

Ik wil iedereen bedanken die een steentje heeft bij gedragen om mij in het fraterhuis te houden.

BEDANKT VOOR HET LUISTEREN.

Ik heb een spreuk op mij koelkast hangen die ik van mijn zoon heb gekregen: De beste en mooiste dingen in de wereld kan je niet zien of zelfs aanraken, die moet je in je hart voelen.

□

Joke Willigenburg

En de pen geef ik graag door aan Will Jacobse

STILLE OMGANG

De redactie heeft besloten om nog even door te gaan met de serie “Bedevaarten”, omdat daar toch wel interessante artikelen uit voortgekomen zijn in de vorige jaargang van ons blad. Wel dient er een aanknopingspunt met onze gemeenschap aan ten grondslag te liggen. De Stille Omgang van Amsterdam is alom bekend en menig lezer heeft er wellicht in meegelopen. In ieder geval is dat jaren geleden geweest door Johan Brummelhuis. Hij vertelde mij zijn ervaring.

“Twee keer ben ik met een aantal juvenisten naar de Stille Omgang in Amsterdam geweest. De eerste keer was in 1961. Het moet op 11 maart geweest zijn, want het was de verjaardag van onze prefect. (In die jaren waren er elk jaar nog drie Stille Omgangen.) We gingen mee met een grote groep uit de regio en moesten op de Utrechtseweg op de bus wachten. De bus van de firma ‘Pluk de dag’ liet heel lang op zich wachten en verscheen veel te laat. Maat toch nog net op tijd arriveerden we in Amsterdam bij de kerk waar onze groep was ingedeeld, de Nicolaaskerk.

Deze eerste keer viel het me op, dat het allemaal zo rustig verliep in de stad. De stoet gaat door het uitgaanscentrum, maar die twee verschillende werelden, ‘de uitgaanders’ en ‘de omgangers’, schonken geen speciale aandacht aan elkaar, wat mij het gevoel gaf dat de uitgaanders de omgang wel respecteerden door op afstand te blijven en zich heel rustig te gedragen.

Na de omgang konden we in een grote zaal koffie drinken. Het was een bijzondere ervaring.

De tweede keer was in 1962 en zijn we met een kleine groep op de fiets gegaan. Ik herinner me de grote rust overall en het thuiskomen in Zeist toen het volop licht was. Ook Wim Heister is dit jaar met ons mee geweest.”

Via Google lezen we:

Wat is eigenlijk de Stille Omgang? Wat maakt het gebeuren nu zo speciaal en meer dan de moeite waard om te bezoeken? Wat is het hart van deze happening die elk jaar weer terugkeert? Het draait allemaal om de aanwezigheid van Christus in de Eucharistie (brood en wijn). Op deze wijze wil Hij ons heel nabij zijn. Dat gegeven ligt aan de basis van datgene wat zich afspeelde in het jaar 1345, in het hart van 'mirakelstad' Amsterdam.

Haardvuur

Op 15 maart van dat jaar lag een man in een huis aan de Kalverstraat ziek op bed en vreesde te sterven. Hij liet een priester komen om hem te bedienen en van het Heilig Sacrament te voorzien. Na het eten van de hostie kreeg de zieke echter braakneigingen en moest tenslotte overgeven, waarbij ook de hostie weer werd uitgespuugd. Zijn vrouw, die hem verpleegde, spoelde het braaksel niet weg, maar wierp de hostie in het haardvuur, om ontheiliging te voorkomen.

Na verloop van tijd bleek echter dat het vuur het Heilig Sacrament niet had aangetast! Een medebewoonster trof de hostie onbeschadigd aan, zwevend boven het vuur. Zonder zich te branden nam zij de hostie in de hand en dadelijk werd de priester gewaarschuwd die de avond tevoren het H. Sacrament voor de zieke man naar het huis had gebracht. Deze vroeg de bewoners van het huis met niemand te spreken over het gebeuren en bracht de hostie naar de kerk, waar hij het in een kistje in het tabernakel plaatste.

Geen geheimzinnigheid

De volgende dag echter ontdekte de vrouw, die de hostie aan de priester had meegegeven, dat het H. Sacrament weer terug was gekeerd in haar huis. Wederom werd de priester geroepen, die begreep dat God hiermee een bedoeling had. Opnieuw bracht hij de hostie naar de parochiekerk en plaatste hem terug in het tabernakel.

Toen echter hierna de hostie op wonderlijke wijze terugkeerde in het huis, begreep de priester dat God geen geheimzinnigheid wilde, maar een voor iedereen zichtbare manifestatie van Zijn aanwezigheid onder ons, in de gedaante van brood. Hierop werd het Allerheiligste in alle openheid en in plechtige processie naar de kerk gebracht, waar het bleef en ter aanbidding werd bewaard.

Twee vrienden

Op de plaats van het huis, dat door het eucharistisch wonder tot een speciale plaats geworden was, werd een kapel gebouwd, met een altaar op de plek van de haard. Van 1346 (dus een jaar na het mirakel) tot 1578 werd waarschijnlijk elk jaar het Heilige Sacrament door priesters en parochianen in processie door de straten van de Heilige Stede naar de kerk gebracht. Na een periode van ongeveer drie eeuwen, een tijd dat er een verbod was ingesteld op dergelijke processies, vonden twee vrienden in 1880 een afschrift met o.a. de route van de oude Mirakelprocessie.

Het jaar daarop, in 1881, besloten zij de route in devotie af te leggen. Dit resulteerde in een snel groeiende beweging van belangstellenden, die zich organiseerde onder de naam Gezelschap van de Stille Omgang. En nu, anno 2014, is het uitgegroeid tot een evenement dat jaarlijks duizenden mensen vanuit heel Nederland naar de hoofdstad trekt, om de Stille Omgang te volgen, ter herinnering aan het Mirakel van 1345. Onder hen een steeds toenemend aantal jongeren.

Van “het Gezelschap van de Stille Omgang” noteerde ik:

Met vele bussen komen dan uit geheel Nederland bedevaartgangers naar het centrum van Amsterdam. Na in een van de Amsterdamse parochiekerken de mis te hebben gevierd, nemen zij vervolgens verspreid over de nacht deel aan de Omgang en lopen de omgangsroute.

Kenmerkend voor deze Omgang is dat deze stilzwijgend wordt volbracht, zonder openlijk gebed of gezang en zonder kerkelijke kledij of andere religieuze attributen. Vandaar de naam ‘Stille Omgang’.

Deze Omgang duurt ongeveer een uur en vindt ergens tussen middernacht en vier uur in de zondagochtend plaats. Tegenwoordig lopen ongeveer 10.000 mensen deze tocht en ze komen van diverse christelijke kerken.

En nu, anno 2014?

Ook zijn er nu aankondigingen voor de komende Stille Omgang op 22 maart a.s. In het bisdomblad OP TOCHT en op het mededelingenbord in de hal van het fraterhuis St.-Jozef zien we een aankondiging.

In OP TOCHT staat:

De Stille Omgang wordt in 2014 gelopen in de nacht van zaterdag 22 op zondag 23 maart. Ter verdieping is gekozen voor de intentie: “In de stilte hoor je meer: God spreekt in onze tijd”. Kardinaal Eijk en de beide hulpbisschoppen lopen dit jaar mee. Ook is er een jongerenprogramma, met ditmaal als thema: “Open up”.

Via Google vond ik ook nog een interessant stukje over Herman Schaepman, de neef van onze Stichter: Credo, pugno was het levensmotto van Herman Schaepman (1844-1903). Schaepman was priester, dichter, theoloog en vooral vooruitstrevend politicus. Hij was vooraanstaand lid van de Tweede Kamer en speelde een beslissende rol in de katholieke emancipatie. In 1895, 550 jaar na het Mirakel, zingt Schaepman de lof van de Heilige Stede en roept hij Amsterdam op het Mirakel te vereren.

*Steeds klinkt het lied, het lied der Heilige Stede
En 't vroom gebed in allen zwaren nood:
Verborgten God en Koning van den vrede,
Geef Amsterdam Uw levensbrood.*

*Fier Amsterdam, gekroond met meer dan kronen,
Vereer het brood, dat u dus leven deê,
Aanbid de God, die zich aan u kwam toonen
In 't wonder van Zijn Heilge Steê.*

□

*Zeist, 31-01-2014
Leo Ruitenber*

THEO'S SJABBAT DER EENVOUDIGEN

Tijdens zijn leven op aarde, vóór zijn Hemelvaart in 2011, nu bijna drie jaar geleden, leefde, woonde en werkte Theo te Bogt in Groningen.

Feest

De grootste feestdag van het jaar was voor Theo het bezoek van zijn familie. Dan vulde het klooster in de Moesstraat zich met de welluidende stemmen van zijn familieleden.

En ofschoon ik geen familielid ben, genoot ik eveneens van de gezelligheid die de mensen uit de Achterhoek, ook mijn geboortegrond, meebrachten naar ons huis en de mooie tuin.

Theo kookte die dag extra lekker en wij genoten er van.

Druksel

Theo had een vaste plaats in de huiskamer, naast de deur waarboven een druksel, gemaakt door *Hendrikus Nicolaas Werkman*, hing. Theo had het als geschenk gekregen. Het stelt de Sjabbat der Eenvoudigen voor. Theo identificeerde zich met eenvoudigen: daklozen en vluchtelingen. En hij kende de geschiedenis achter het druksel, die hier volgt.

De Hebreeuwse Bijbel

Theo genoot van de geloofsverhalen van de Hebreeuwse Bijbel waarmee hij was grootgebracht in Beltrum. Hij zei dat hij dieper getroffen werd door personen uit dat gedeelte van de Bijbel. Titels van Jezus als de Eniggeboren Zoon van God, of nog hoger, God de Zoon, vond hij te ver gaan. Huub Oosterhuis zegt daarover dat het wel honderd jaar zal duren vóór dat christenen zich zullen realiseren dat Jezus jood was.

Met de verzoeningsleer had Theo niet veel op, want uit psalm 130 concludeerde hij dat de zonden vóór Jezus' tijd al zijn vergeven. In het boek van *C.J. den Heyer: Verzoening* gaat de theoloog er op in. Het blijkt iets ingewikkelder te zijn.

Vandaag eer ik Theo vanwege het druksel en het verhaal erbij.

Hendrik Nicolaas Werkman: "Sjabbat der Eenvoudigen"

TEKST BIJ HET DRUKSEL

Hendrik Nicolaas Werkman heeft, in 1942, aan de Lage der Aa, in het hoge Pakhuis, in Groningen, het druksel gemaakt van deze *Sjabbat der Eenvoudigen*. De twee dansende ouden zijn Hendrik en Greet zijn vrouw, dansend om de tafel aan de Prinsesseweg, bij de krakende jazzplaat op de koffergrammofoon.

Als je een knoop van zilverdraad bewaart, geschiedt het wonder, van licht en van liefde.

HET VERHAAL BIJ HET DRUKSEL

In een klein joods gehucht, in de winterharde Karpaten, leefden een oude boekbinder en zijn vrouw. In het huisje heerste kou die dagen. Voor het eerst in hun lange leven hadden man en vrouw niet één geldstuk om de benodigdheden voor de sjabbat te kopen.

Het werd tijd om naar de synagoge te gaan. De Bruid, de sjabbat, was in aantocht. Het was vrijdagmiddag, de zon ging bijna onder. Vóór de man ging, bezwoer hij zijn vrouw: *‘Je gaat niet bedelen. Niet lenen. Deze keer zal de Eeuwige, Heilig is zijn Naam, toch wel begrijpen dat we niets hebben om sjabbat te vieren.’*

Zo sjokte hij naar de sjoel, gebogen, terneergeslagen. Hij was met zijn hoofd niet bij de gebeden. Hij kon niet zingen. Hij voelde geen zegening. Hij strompelde naar huis terug. Hij kwam de bocht om van het steegje. Toen zag hij: heel het huisje stond in een stralend licht. In alle vensters brandden kaarsen. De tafel was rijk gedekt. Brood en wijn stonden gereed. In de deur stond zijn vrouw. Zij verklaarde:

‘Toen jij in sjoel was, bedacht ik: op zolder staat nog de kist, met de trouwjapon, met de knopen van zilverdraad. Ik heb er één van genomen. Zo kon ik alles in in huis halen voor de sjabbat. Kom, man, kom, naar binnen’

En zij dansten driemaal, zingend, rond de tafel. En de zegening van de sjabbat daalde op hen samen.

(Uit bericht van Dabar 2, Heeswijk 2010, Herman Verbeek)

DE SJABBAT DER EENVOUDIGEN

Herman Verbeek

zwoegen sjouwen levenslang
oud geworden arm gebleven
hand stijf van sleet en zorg
vrede telt tot zeven

zevende dag heiligen
danken voor alle de dagen
dansen zij de tafel rond
zingend zegen vragen

maar die sjabbat gaat het niet
armoe kan het brood niet halen
en de bekers blijven leeg
voelt hij donker dalen

gaat gebogen naar de sjoel
vrouw we vieren het maar zonder
weent hij de gebeden uit
thuis geschiedt het wonder

weet zij in de zolderkist
aan haar bruidskleed zilverknopen
één volstaat om overvloed
voor het maal te kopen

wordt hij huiswaarts opgericht
ziet de kaarsen in de ramen
in de deur verklaart zij hem
zegening weent samen

sjabbat is het hoogste goed
voor wie trouw zijn aan de vrede
liefdedaad is levenswerk
langgeleden heden.

□

fr. Paul Steverink

FRATER ALBERTUS ULUN

MIJN LERAAR, MIJN MEDEBROEDER

Mijn leraar

Hij was mijn leraar in 1972. In die tijd zat ik in de eerste klas van de Hogere Middelbare School van de fraters in Surabaya. Daar maakte ik kennis met de leraar fysica: frater Albertus. Het overdragen van de inhoud van dit vak, was hem op het lijf geschreven. Ik voelde dat deze leraar er een was die bij het uitleggen altijd taal gebruikte die gemakkelijk op te pakken was en ik hield van dit leervak fysica.

Behalve dit onderwees hij ook het omgaan met de stem. Ik was heel gelukkig met dit leervak op deze school. Dagelijks kregen wij dit belangrijke leervak al, maar nu was het in een ontspannen sfeer. Frater Albertus nam altijd zijn accordeon mee naar de klas, schreef een lied op het bord en wij begonnen te zingen met begeleiding op zijn accordeon. Van toen af wist ik dat hij een buitengewone aanleg voor muziek bezat. Van tijd tot tijd nam hij ook zijn gitaar mee naar de klas.

Toen ik naar de tweede klas ging, kwam ik in de richting natuurwetenschappen. Ik ontmoette frater Albertus opnieuw. Deze keer niet als leraar fysica, maar in het ervan onderscheiden leervak mechanica. (Ik weet niet of dit leervak nog gegeven wordt; of misschien toch gegeven, maar dan als onderdeel van het leervak fysica). Deze keer kon ik dit leervak ook met gemak volgen. Hij gaf les in eenvoudige taal en bovendien waren zijn voorbeelden ook eenvoudig.

Toen ging ik naar de derde klas. Hij onderwees ons niet langer. Maar dit feit betekende niet dat ons contact ophield. Frater Albertus kende ik als onderwijzer die het uitgangspunt hanteerde: in de klas zijn wij leerlingen, maar buiten de klas zijn we vrienden. Dit

bleek uit het feit dat hij zich in de pauze gewoonlijk tussen de leerlingen bevond, samen met hen en gekheid makend. Dit was een deugd van frater Albertus.

Bovendien herinner ik me nog, dat frater Albertus heel veel van sport hield. Als de tijd van algemene repetities (nu examentijd genoemd aan het eind van het semester) voorbij was, waren er vrije dagen. Wij organiseerden dan allerlei onderlinge activiteiten tussen de scholen. Soms waren dat volleybalwedstrijden tussen de leraren van de Hogere Middelbare School van de fraters en de leraren van de Lagere Middelbare School Angelus Custos. Als de aanvangstijd kwam, gingen wij naar het wedstrijdterrein om elkaar support te geven. Als frater Albertus de smashbeweging maakte, schreeuwden wij spontaan ter ondersteuning: *smash!* En de geweldige Albertus maakte een smash! Dit bracht de tegenstander in verwarring.

De muzikale aanleg die hij bezat gebruikte hij om leerlingen bij het vervullen van een taak in de kerk ter zijde te staan. Het was de tijd van 1970. De situatie was toen dat een groep jongeren verlangde naar iets nieuws in de Eucharistieviering. Daardoor traden wij, het koor van de fraterschool samen met de schoolband, iedere zondagmiddag om vier uur op. En iedere keer als wij meededen, zat de kerk stampvol.

Eind 1974 voltooide ik mijn studie aan de Hogere Middelbare School van de fraters. Na grondig nadenken besloot ik om frater BHK te worden. Dus nadat ik de aanvraagpapieren klaar had, stuurde ik deze naar de plaatsvervangend Vicarius (in die tijd had onze gemeenschap nog de status van vicariaat), en ik wachtte op het besluit of ik aangenomen zou worden of niet. In december kwam dat ook. Enkele dagen kort voor kerstmis kwamen er twee fraters naar ons huis. Die ene leerde ik later kennen als bestuurslid en novicemeester, frater Amandus (die later is uitgetreden) en de ander was frater Albertus.

Ik herinner me nog zijn verbazing dat ik frater BHK wenste te worden. Inderdaad was dit gedurende het leerling-zijn van de SMA er al en is het niet in een opwelling naar boven gekomen om voor deze levenswijze te kiezen. Dus natuurlijk kon ik de verbazing van frater Albertus begrijpen. Maar hij vertelde met trots dat er nu twee mensen waren van de Hogere Middelbare School van de fraters die frater BHK wilden worden. Ik vroeg wie die ander dan was? Hij antwoordde dat hij die eerste leerling van de Hogere Middelbare School van de fraters was. Hij vertelde dat hij eigenlijk afgestudeerd was aan de SGA. Maar door het verlangen om het klooster in te gaan was hij les gaan geven in fysica, daarom moest hij eerst de Hogere Middelbare School afmaken om daarna naar de lerarenopleiding te gaan.

Dus, nadat frater Albertus zijn eeuwige professie gedaan had, moest hij naar de Hogere Middelbare School van de fraters, die in 1963 geopend was. Hij was een van de eerste oud-leerlingen van de Hogere Middelbare School van de fraters in 1966. Ik denk dat het belangrijk is voor de lezer om te weten dat deze school in Surabaya dus al twee fraters geleverd heeft. Misschien wil men tijdens dit lezen weten hoeveel afgestudeerden van deze fraterschool dan priester zijn geworden. Onder de lezers zijn er misschien ook die niet weten dat van de oud-leerlingen van deze school er zijn die zuster Sang Timur geworden zijn.

Mijn confrater

Boven schreef ik reeds hoe de houding van fr. Albertus was als hij ergens was: in of buiten de klas. Dit gebeurde ook op natuurlijke wijze toen ik frater werd. Nooit behandelde hij mij als zijn oud-leerling. Ik werd zijn medebroeder. Op een of ander moment werd hij Overste van de gemeenschap van het fraterhuis Celaket en ik werd zijn plaatsvervanger. Wij werkten met plezier samen.

Deze samenwerking gebeurde opnieuw toen ik dirigent werd van het koor van de Liturgiecommissie van het bisdom Malang. Ik werd dirigent en frater Albertus werd zanger. Misschien wat onwennig, maar ik denk dat hij dat gevoel meer had dan ik. Dit

was goed, omdat wij de taak hadden om van parochie naar parochie te gaan. Ik organiseerde concerten. Hij was definitief de bescheiden zanger.

Dit was ook zo toen ik gevraagd werd door de vertegenwoordiger van de Scholenstichting in Palembang om retraite te geven aan de leraren van de Lagere Middelbare School Xaverius. Daar hij ook leraar was, kon hij deelnemen aan de retraite.

De laatste keer dat ik hem ontmoette was medio oktober 2013, toen ik retraite ging geven aan de leraren van de Hogere Middelbare School van de fraters in Maumere. Ik was toen erg geschrokken van zijn toestand. Inderdaad was hij naar Maumere gekomen om de traditionele medicijnen te gebruiken. Ik zag zijn bleke gezicht. Maar ook vlamde de levenslust weer op om zich te wijden aan de muziekwereld.

Hij schreef nog een hymne voor de synode die voor de eerste keer in het bisdom Maumere werd gehouden.

In zijn zwakke toestand had hij nog meer moeite met zijn stem en moest zelfs in een kleine ruimte gaan om deze op een tape op te nemen.

Wanneer hij met het koor repeteerde, nodigde hij mij uit om het koor op weg te helpen.

Op een ochtend terwijl ik in Maumere was, vertelde ik hem mijn plan om een concert samen te stellen van de liturgie van het bisdom Malang in het kader van mijn 40-jarig kloosterleven, dat in 2016 zal zijn. Ik wens dan alle liederen uit te voeren die hij gemaakt heeft en zei dat, als ik dit concert zou organiseren, hij aanwezig moest zijn. Hij was heel gelukkig met mijn bedoeling.

Maar de Heer wenste anders. Mijn laatste ontmoeting met hem was op 16 oktober en op 28 oktober ging hij terug naar zijn Schepper.

Frater Albertus, goede reis. Mijn leraar, en eens mijn medebroeder.
Ik zal het lief en leed als oud-leerling nooit vergeten. Het was goed
samen te zijn als leerling en als confrater.
U bent zeker al verenigd met het engelenkoor en de heiligen die
niet zullen stoppen met het laten klinken van eeuwige dankzeg-
gingen.

*Malang, 12 November 2013
Fr. Frans Hardjosetiko*

*Vertaling:
Vertaalbureau De Fazant.*

SURREXIT CHRISTUS

De betekenis van Pasen is helder: we vieren de opstanding van Jezus. Nadat Hij op een gewelddadige manier ter dood is gebracht, heeft God Hem opnieuw tot leven gebracht. De ervaring of het besef: 'Hij is niet dood, Hij leeft!', is het centrale gegeven dat met Pasen tot uitdrukking wordt gebracht.

Op een klein ivoren paneeltje uit 400 wordt de opstanding van Jezus en zijn opname in de hemel uitgebeeld. Onderaan zien we drie vrouwen die door een figuur vanuit het graf van Jezus de boodschap ontvangen dat Jezus is verrezen (naar Marcus 16.1-8). Links daarboven staan twee bewakers van het graf (naar Mattheüs 28, 2-4). Rechts in het midden zien we op de olijfborg twee verbaasde of geschrokken leerlingen, met daarboven Jezus die de berg oploopt en de hand van God zelf vast heeft om de hemel in getrokken te worden. Links in de hoek bovenaan zien we twee vogels die eten van de vruchten van een boom. Ze staan voor ons mensen voor wie de verrijzenis van Jezus een bijzondere betekenis heeft. Op sprekende wijze wordt op het paneeltje de kern van het christelijk geloof verbeeld.

Al is de geloofsinhoud van Pasen helder, onze verhouding daartoe is dat niet altijd. Hoe lukt het ons om de vruchten plukken van alles wat er met Jezus is gebeurd? Het klinkt wat cru, maar in zekere zin ligt het meer voor de hand om niet te geloven dat Jezus door de dood heen ten leven is gewekt, dan om het wel te geloven. Voor een deel ligt dat aan onze ervaringen met degenen die zijn gestorven. De meesten van ons is het immers niet gegeven om onze dierbare gestorvenen nog eens in levende lijve zien, hoe graag we dat ook zouden willen. Mooi, maar ook schrijnend drukt Ida Gerhardt dit verlangen uit in haar gedicht 'de gestorvene': Zeven maal om de aarde te gaan, als het zou moeten op handen en voeten; zeven maal, om die ene te groeten die daar lachend te wachten zou staan. Zeven maal om de aarde te gaan. Velen van ons kennen vooral de confronterende ervaring dat iemand die gestorven is, ook echt 'niet te ontkennen' dood is. Wat blijft is een gevoel van verlangen en gemis.

In het licht van Passen, met onze dierbare overledenen in herinnering, is nu de vraag: Hoe kunnen we de stap zetten naar het geloof dat Jezus tot leven is gekomen? Hoe kunnen we de getuigenissen van Jezus' verrijzenis door zijn leerlingen en de vele anderen na hen beamen? Dat we die stap moeten zetten, is onvermijdelijk, omdat we ons anders de kern van het christelijk geloof zouden negeren of ontkennen. 'Als Christus niet is opgestaan, dan is onze prediking zonder inhoud en uw geloof leeg', zo houdt Paulus de christenen in Korinthe voor.

Een antwoord op onze vraag naar Jezus' verrijzenis, kunnen we vinden door stil te staan bij de aard van ons geloven. Geloven in de opstanding van Jezus is alsof we ons op weg begeven. We gaan ons laten verleiden het onmogelijke voor mogelijk te houden. We worden uitgedaagd om ons houvast aan wat we zeker weten op te geven en het onbekende te beamen. Dat doen we voornamelijk door situaties op te zoeken waarin het paasgeloof in woord en gebaar tot uitdrukking wordt gebracht: liturgievieringen, meditaties, muziekkuitvoeringen, literatuur, gebedsboeken, etc. Door ons daarin over te geven worden we losgeweekt van onze vanzelfsprekendheden en raken we aan wat we niet voor mogelijk hielden. We gaan een grens over, ook al weten we niet hoe we het voor mekaar krijgen of gekregen hebben. Geloven in Jezus' verrijzenis lijkt eigenlijk op het aankomen in en verkennen van een nieuw gebied. Het is een proces, waarin we soms het gevoel hebben dat we verder komen, dichterbij het wezen raken, dan weer het gevoel hebben voor onneembare hindernissen te staan. Intussen nestelt zich in ons wat we een innerlijke vrede of vreugde kunnen noemen. Het perspectief is immers overweldigend: God schenkt Jezus eeuwig leven, de dood is overwonnen. De verrijzenis van Christus zet voor ons de deur naar eeuwig leven op een kier. Ik wens u een zalig Pasen!

INHOUD

Van de redactietafel	Redactie	2
Uit de mailbox	Redactie	3
Overweging bij de Constituties	Alfons Kroese	6
Paradigma wisseling	Paul Steverink	9
Pelgrimstocht naar Israël	Isidorus Nieland	12
Zigzag	Theobaldus Geraets	20
Het Pieterpad	Ria Ypma	22
Tijd en eeuwigheid	Felix Tijdink	24
Frateran Santo Willibrordus	Wilfried van der Poll	28
De pen doorgeven	Joke Willigenburg	31
Stille Omgang	Leo Ruitenberg	34
Theo's Sjabbat der Eenvoudigen	Paul Steverink	39
Frater Albertus Ulun	Frans Hardjosetiko	43
Surrexit Christus	Hans Peters	48
Inhoud		51
Colofon		52

INKO

onder redactie van: Johan Brummelhuis, Leo Ruitenberg, Frits Stevens,
Paul Steverink, Wim Versteeg

met medewerking van: Angelico Fennis (omslag)
Hilarius de Booij (illustraties)
Petra de Landmeter (interviews)

secretariaat: Johan Brummelhuis
Schorteldoeksesteeg 1, 3732 HS De Bilt
tel.: 030 - 69 76 237
email: j.brummelhuis@fratersvanutrecht.nl